

PATRYCJA KASZUBSKA-DZIERGAS

ORCID: 0000-0002-3335-0432

Uniwersytet Opolski

E-mail: pkaszubska@uni.opole.pl

ROLA OJCA WE WSPÓŁCZESNEJ RODZINIE W OPINII STUDENK I STUDENTÓW

WPROWADZENIE

Druga połowa XX wieku i początek XXI wieku przyczynił się do wzrostu zainteresowania badaczy nauk społecznych osobą ojca w rodzinie. To rosnące zainteresowanie tematyką ojcostwa uwarunkowane jest przyczynami natury społecznej – wzrostem poziomu aspiracji kobiet oraz ich oczekiwań w zakresie życia pozarodzinnego, promowaniem alternatywnych form życia rodzinnego (np. samotne rodzicielstwo lub kohabitacja), wzrostem zjawiska samotnego ojcostwa podejmowanego świadomie przez mężczyzn, czy wynikami dotychczasowych badań naukowych podkreślającymi niezastępowalną rolę ojca w życiu dziecka (Brażel, 1999; Sosnowski, 2011).

Przemiany społeczno-kulturowe, pod wpływem których znajduje się rodzina w czasach współczesnych, w istotny sposób oddziałują na postrzeganie macierzyństwa i ojcostwa (Augustyn, 2018; Krause, 2020; Nycz, 2016). Dokonujące się przemiany ojcostwa są ważnym zagadnieniem, gdyż wyobrażenia na temat ojca jako głowy rodziny i oczekiwania, jakie były wobec niego stawiane, uległy znacznym przeobrażeniom. Przejście modernizacyjne ze społeczeństwa tradycyjnego ku społeczeństwu nowoczesnemu sprawiło, że np. mężczyźni nie są już koniecznie ojcami, ojcowie nie są już jedynymi żywicielami, a sama rodzina i alternatywne formy związków małżeńsko-rodziny ulegają demontażowi i ewolucji pod wpływem zmian społecznych (Marianiński, 2024). Wykreowana w okresie industrialnym rodzina nuklearna opiera się na podziale ról kobiet i mężczyzn, które w trakcie szerszych procesów modernizacyjnych (kształcenie i praca zawodowa kobiet, zmiany kulturowe i sekularyzacyjne, wzrost liczby rozwodów itp.) ulegają zachwianiu i zmianom – podobnie jak stosunek produkcji do reprodukcji oraz to,

co było/jest jeszcze wzajemnie powiązane w tradycji rodziny nuklearnej: małżeństwo, rodzicielstwo, seksualność, miłość (Beck, 2002). Czasy początku XXI wieku charakteryzują się społecznie tym, że instytucjonalny wymiar rodziny słabnie na rzecz wymiaru partnerskiego, zindywidualizowanego (Marody, 2014).

Biorąc to wszystko pod uwagę, można uznać, że obecnie mamy do czynienia z redefinicją roli ojca (Lewicka, 2020). Współczesny ojciec pełni w rodzinie funkcję zarówno ekonomiczną, jak i opiekuńczo-wychowawczą oraz emocjonalną. Relacja oparta na codziennej bliskości i pełnym zaangażowaniu w rozwój dziecka – od okresu prenatalnego i okołoporodowego przez okres dzieciństwa i dorastania aż po dorosłość – nie wpisuje się już w schemat tradycyjnej rodziny patriarchalnej. Nowe ojcostwo nie staje się wartością identyczną z macierzyństwem, a jedynie komplementarną. Bycie współczesnym ojcem to umiejętność przypisywania odmiennej jakości temu, co do tej pory było sprzeczne z rolą, jaką pełnił ojciec w rodzinie (Dąbrowska-Wnuk, 2013). Nowy, zaangażowany w opiekę nad dzieckiem i jego wychowanie mężczyzna-ojciec aktywny jest także zawodowo, jednak w mniejszym stopniu niż dotychczas (Kornas-Biela i Cupiał, 2022), podobnie jak jego partnerka – nowa matka, która łączy wychowanie z pracą zawodową (Sikorska, 2009). Wyłaniają się więc nowe drogi realizacji ról rodzicielskich. Żadne z rodziców nie jest pozbawione możliwości realizowania swoich aspiracji w zakresie rozwoju zawodowego, a jednocześnie praca od żadnego z nich nie wymaga rezygnacji z rodziny i angażowania się w poszczególne etapy rozwojowe dziecka. Dziecko natomiast ma możliwość częstego kontaktu z obojgiem rodziców i żadne z nich nie musi poświęcać swojej pracy zawodowej na rzecz dziecka (Ratajczak i Kozłowska, 2003).

CEL I METODYKA BADAŃ¹

Celem przedstawionych w artykule badań było poznanie poglądów studentek i studentów (dominuje pokolenie Z) na temat roli ojca we współczesnej rodzinie, a w szczególności znalezienie odpowiedzi na pytania:

1. Jak zdaniem respondentów różni się tradycyjny model ojcostwa od współczesnego modelu ojcostwa?
2. Na czym polega rola ojca we współczesnej rodzinie?
3. Jakimi cechami powinien charakteryzować się współczesny ojciec?
4. Który z rodziców zdaniem respondentów powinien zajmować się opieką i wychowaniem dziecka na poszczególnych etapach jego życia?
5. Które czynności w domu powinien szczególnie wykonywać ojciec?

¹ W tym miejscu pragnę podziękować Uniwersytetowi im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za możliwość odbycia stażu naukowego i przeprowadzenia badań naukowych.

Badania dotyczące opinii studentek i studentów na temat roli ojca we współczesnej rodzinie przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, z zastosowaniem techniki ankiety. Ankieta do badania opinii respondentów była własnego autorstwa. Badanie zostało przeprowadzone za pośrednictwem Internetu w okresie od marca do kwietnia 2025 roku. Ankiety przygotowano w postaci kwestionariusza ankiety online, wypełnianej samodzielnie przez osoby badane. Zaproszenie do wzięcia udziału w badaniu zostało przesłane do studentek/-ów za pomocą poczty elektronicznej. W treści wiadomości e-mail podano link do ankiety online. Udział w badaniu był dobrowolny, a wszyscy respondenci zostali zapoznani z charakterem oraz celem badań. Ponadto przed rozpoczęciem badania poinformowano respondentów, że badania są anonimowe oraz zapoznano ich z instrukcją wypełniania ankiety online.

Dobór do grupy badanej był celowy: weszli do niej studentki/-ci różnych kierunków studiów stacjonarnych i niestacjonarnych Uniwersytetu Opolskiego (88 osób) oraz Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (56 osób). W konsekwencji takiego doboru próby przebadano 144 studentki/-ów (132 kobiety i 12 mężczyzn). Większość uczestników badania była na trzecim roku studiów (41 osób), pierwszym (40 osób) oraz piątym (32 osoby). Pozostali natomiast na czwartym roku studiów (18 osób) oraz drugim (13 osób). Badani byli w wieku powyżej 18 roku życia (7 osób było po 35 roku życia). Większość z nich mieszkała w mieście (98 osób), a pozostali na wsi (46 osób). 91 osób określiło swój status jako: singiel/singielka, 44 osoby jako: zaręczony/zaręczona, a 9 osób jako: żonaty/mężatka. Ponadto 116 respondentów podkreśliło, że pochodzi z rodziny pełnej (ma matkę i ojca), 15 z rozbitej (rodzice są w separacji lub rozwiedzeni), 9 z niepełnej (ma jednego z rodziców), a 4 – zrekonstruowanej (ma ojczyma lub macochę). 56 osób badanych zadeklarowało, że ich matka posiada wykształcenie wyższe, 52 średnie, 32 zawodowe, 4 podstawowe. Jeżeli chodzi o wykształcenie ojca, to 58 ojców posiada wykształcenie zawodowe, 51 średnie, 27 wyższe, a 8 podstawowe. Co więcej, 101 respondentów podkreśliło, że w przyszłości planuje zostać rodzicem, 20 osób jest niezdecydowanych, a 23 nie planuje.

WYNIKI BADAŃ – ANALIZA I DYSKUSJA

W pierwszej kolejności poproszono badane studentki oraz badanych studentów o wyjaśnienie, jak ich zdaniem różni się tradycyjny model ojcostwa od współczesnego modelu. Dokonano kategoryzacji otrzymanych odpowiedzi, a następnie zamieszczono je w tabeli 1.

Tabela 1

Tradycyjny model ojcostwa vs współczesny model ojcostwa w opinii badanych studentek i studentów (N = 95)²

Lp.	Tradycyjny model ojcostwa	Współczesny model ojcostwa	Liczba odpowiedzi	% odpowiedzi
1	Stereotypowy podział ról w rodzinie	Partnerstwo w zakresie realizacji ról w rodzinie	58	61,1
2	Autorytet ojcowski oparty na sile, surowości i chłodzie emocjonalnym (posiadać autorytet)	Autorytet ojcowski wynikający z wzajemnego poszanowania i partnerstwa (być autorytetem)	16	16,8
3	Ojciec mniej świadomy i zaangażowany w rozwój dziecka	Ojciec bardziej świadomy i zaangażowany w rozwój dziecka	21	22,1

Adnotacja. Źródło: opracowanie własne na podstawie otrzymanych wypowiedzi.

Otrzymane wyniki pokazują, że wypowiedzi respondentów są do siebie bardzo zbliżone. Są one skrótoowe, ale przemyślane i będące odbiciem zmieniających się czasów późnej nowoczesności³ oraz pokoleniowych obserwacji codzienności⁴. Pierwszym, dominującym elementem różnicującym tradycyjny model ojcostwa od współczesnego modelu ojcostwa jest podział ról w rodzinie. Zdaniem 61,1% respondentów w tradycyjnym modelu ojcostwa ojciec jest głową rodziny i jedynym jej żywicielem. Jego zadaniem nie jest sprawowanie bezpośredniej opieki nad dzieckiem, ponieważ rola ta jest typowa dla matki. Podejmuje on ostateczne decyzje dotyczące spraw rodzinnych. Co więcej, decyduje o zakresie obowią-

² 95 respondentów ze 144 udzieliło odpowiedzi na pytanie otwarte.

³ Por. U. Beck (2002). Autor wskazuje, że człowiek w „społeczeństwie ryzyka” staje się twórcą i konstruktorem, scenarzystą i aktorem w wymiarach własnej biografii; dawna „normalna” biografia życiowa staje się biografią „wyboru”, refleksyjną, ryzyka, „majsterkowicza”. Dlaczego tak się dzieje? Ludzie zostają pozbawieni sposobów uzyskiwania poczucia bezpieczeństwa charakterystycznego dla społeczeństwa epoki przemysłowej i pozbawieni charakterystycznych dla tej formacji standardowych form życia. Dla przykładu: mężczyźni nie są już koniecznie ojcami, ojcowie nie są jedynymi żywicielami własnych rodzin. Upřednio w kolejnych generacjach warstwa społeczna, sytuacja materialna, zawód, rola społeczna czy partner w małżeństwie lub postawa polityczna, religijna, kulturalna były ze sobą zazwyczaj jednoznacznie powiązane. Pod koniec XX wieku ów biograficzny pakiet rozpada się na części, gdyż np. na podstawie dochodów często już nie można wnioskować o miejscu zamieszkania, stanie rodziny, zachowaniach politycznych, profesji religijnej, uczestnictwie w kulturze.

⁴ Por. M. Zwarycz (2023). Autor podkreśla, że pokolenie Z, a zatem aktualni młodzi ludzie wchodzący w dorosłe życie społeczne, niosą ze sobą багаż trudnych doświadczeń pokolenia Y. Znaczący wpływ na ich wybory mają także doświadczenia ich dziadków z generacji X. Pokolenie Z określa się także jako „globalnych tubylców”, którzy bardzo dobrze odnajdują się w epoce globalizacji. Znają i bardzo dobrze posługują się cyfrowym kodem nowej rzeczywistości. Swoje potrzeby lokują poza pracą. Nastawieni są na doświadczanie świata.

ków rodzinnych pełnionych przez poszczególnych członków rodziny. Natomiast we współczesnym modelu ojcostwa ojciec nie jest już głową rodziny i jedynym jej żywicielem. Wszelkie obowiązki domowe i rodzicielskie dzieli wspólnie z matką dziecka. Pełni zatem rolę opiekuna, równoprawnego rodzica, mającego wpływ na wychowanie swojego dziecka. Chętnie okazuje swoje uczucia oraz podejmuje się wszelkich prac domowych, takich jak: sprząatanie, gotowanie czy pranie (Dudak, 2017). Ilustracją są przykładowe wypowiedzi osób badanych:

W tradycyjnym modelu ojcostwa zadaniem ojca jest zapewnianie rodzinie odpowiednich warunków materialnych. Z kolei współczesny model ojcostwa zakłada, że ojciec wspólnie z matką dziecka angażuje się w obowiązki domowe i rodzicielskie. [K 45]⁵

W tradycyjnym modelu ojcostwa rola ojca ogranicza się wyłącznie do zapewniania dóbr materialnych rodzinie. Ojciec nie angażuje się w proces opieki nad dzieckiem i jego wychowanie – bo to jest obowiązkiem matki. Matka nie pracuje. Zajmuje się dzieckiem i prowadzi dom. We współczesnym modelu ojcostwa zarówno ojciec, jak i matka pracują zawodowo oraz są obecni w życiu dziecka. [K 67]

Tradycyjny model ojcostwa charakteryzuje się rolą ojca jako żywiciela rodziny. Ojciec w tym modelu spędza mało czasu z dziećmi. Po pracy zjada obiad przygotowany przez żonę/partnerkę i wypoczywa na kanapie. Współczesny model ojcostwa charakteryzuje się stałą obecnością ojca w życiu dziecka na każdym etapie jego rozwoju. Zarówno ojciec, jak i matka odpowiedzialni są za utrzymanie rodziny. Ojciec chętnie okazuje uczucia, czy wykonuje obowiązki, które wcześniej stereotypowo należały tylko do kobiet, jak np. sprząatanie, czy gotowanie. [M 05]

Drugim wskazanym przez respondentów elementem różnicującym model tradycyjny od współczesnego ojcostwa jest świadomość i zaangażowanie w rozwój dziecka. Odpowiedź tę wskazało 22,1% badanych. We współczesnym modelu ojcostwa, w odróżnieniu od tradycyjnego modelu, ojciec jest bardziej świadomy znaczenia zaangażowania w rozwój dziecka na każdym jego etapie. Chętnie wspólnie z żoną/partnerką uczęszcza do szkoły rodzenia i angażuje się w przygotowanie do jej porodu i opieki nad dzieckiem. Po narodzinach dziecka korzysta z urlopu ojcowskiego czy/i urlopu wychowawczego. Na co dzień spędza z dzieckiem dużo czasu, budując z nim przy tym silną więź. Jest otwarty na dialog z matką dziecka i ich dzieckiem. Ustawicznie poszerza swoją wiedzę na temat opieki nad dzieckiem i jego wychowania (Dudak, 2017). Przykładem są następujące wypowiedzi respondentów:

W tradycyjnym modelu ojcostwa ojciec w małym stopniu angażuje się w rozwój dziecka. Uważa, że zadanie to przeznaczone jest wyłącznie dla matek. We współczesnym modelu ojcostwa ojciec na równi z matką angażuje się w rozwój dziecka – od narodzin po osiągnięcie przez niego samodzielności życiowej. [K 14]

⁵ Oznaczenia symboli: K – kobieta, M – mężczyzna, liczba – numer respondenta.

Współczesny ojciec w odróżnieniu od tradycyjnego ojca chętnie bawi się z dzieckiem, rozmawia z nim, uczy je nowych czynności, czy odrabia z nim lekcje. Czuje się odpowiedzialny za jego rozwój. [M 13]

We współczesnym modelu ojcostwa ojciec silnie angażuje się w bycie rodzicem. Ustawicznie poszerza swoją wiedzę na temat ojcostwa, np. czytając książki. Na równi z matką bierze aktywny udział w jego życiu. Na co dzień dużo rozmawia zarówno z dzieckiem, jak również z żoną/partnerką. W sytuacji pojawiających się problemów u dziecka wszyscy wspólnie szukają ich najlepszych rozwiązań. W tradycyjnym modelu ojcostwa ojciec jest bierny w swoim ojcostwie. Niechętnie podejmuje jakąkolwiek inicjatywę. [K 81]

Trzecim, ostatnim wskazanym przez osoby badane elementem różnicującym wskazane modele ojcostwa jest autorytet ojcowski. Tę odpowiedź wskazało 16,8% osób badanych. W tradycyjnym modelu ojcostwa ojciec, będąc głową rodziny, nie musi zasłużyć na swój autorytet, ponieważ przysługuje mu on naturalnie i nikt nie może go zakwestionować. Cechuje go surowość i chłód emocjonalny (Malina, 2018). We współczesnym modelu ojcostwa ojciec, który jest autorytetem dla dziecka, staje się jego partnerem, tłumaczy mu jak należy postępować, jakimi wartościami kierować się w życiu. Charakteryzuje go stanowczość i konsekwencja, ale w swoim postępowaniu nie przejawia rygoru i surowości – cech stereotypowo przypisanych ojcom. Dostrzega prawa dziecka i traktuje dziecko jako partnera w podejmowanych decyzjach (Dudak, 2017). Ilustracją są następujące wypowiedzi respondentów:

Tradycyjny model ojcostwa zakłada, że ojciec posiada autorytet. Ojciec jasno określa zasady, których członkowie rodziny muszą przestrzegać. Wzbudza on w dziecku szacunek napędzany wręcz strachem. Współczesny model ojcostwa zakłada, że ojciec jest autorytetem, który zdobywa dzięki bliskiej relacji z dzieckiem. [K 07]

W tradycyjnym modelu ojcostwa autorytet ojcowski opiera się na rygorze i chłodzie emocjonalnym. We współczesnym modelu ojcostwa autorytet ojcowski opiera się na otwartości, wsparciu czy bliskości. [M 17]

We współczesnym modelu ojcostwa autorytet ojcowski (w odróżnieniu od tradycyjnego modelu ojcostwa) charakteryzuje się byciem blisko dziecka – daniem mu jak najlepszego przykładu ojca i męża/partnera matki dziecka. [K 92]

Kolejne pytanie dotyczyło roli ojca we współczesnej rodzinie. Respondenci mieli uszeregować odpowiedzi od ich zdaniem najważniejszej – stawiając przy odpowiedzi „1”, do najmniej ważnej – stawiając przy odpowiedzi „8”. Odpowiedzi badanych prezentuje tabela 2.

Dane w tabeli 2 wskazują, że średnie arytmetyczne są do siebie zbliżone i lokują się w środku skali pomiarowej, a stosunkowo wysokie odchylenia standardowe wskazują na duży rozrzut odpowiedzi badanych.

Tabela 2

Rola ojca we współczesnej rodzinie w opinii studentek i studentów (N = 144) (kontinuum skali: 1 – najważniejsza, 8 – najmniej ważna rola ojca w rodzinie)

Lp.	Rola ojca we współczesnej rodzinie Pana/Pani zdaniem polega na	Średnia arytmetyczna	Odchylenie standardowe
1	wspieraniu wszechstronnego rozwoju dziecka	3,95	2,755
2	angażowaniu się w edukację dziecka	4,27	2,383
3	byciu wzorem męża i ojca dla dziecka	4,16	2,933
4	dbaniu o ład i porządek w domu	4,41	2,401
5	zapewnianiu poczucia bezpieczeństwa wszystkim członkom rodziny	3,83	2,994
6	zapewnianiu rodzinie środków utrzymania	4,51	2,458
7	wprowadzaniu dziecko w świat wartości	4,02	2,535
8	nauce dyscypliny i porządku	4,63	2,528

Adnotacja. Źródło: opracowanie własne.

Respondentów poproszono także o to, aby wskazali cechy, którymi ich zdaniem powinien charakteryzować się współczesny ojciec. Wyniki badań zaprezentowano w tabeli 3.

Na podstawie danych statystycznych zawartych w tabeli 3 należy stwierdzić, że najczęściej wybieranymi przez respondentów cechami, które powinny charakteryzować współczesnego ojca, są: opiekuńczość (52,8%), okazywanie wsparcia (52,8%), a także odpowiedzialność (48,6%). Często badani wskazywali również na: akceptację (38,2%), zaradność (37,5%), cierpliwość (36,1%) oraz empatyczność (26,4%). Dużo rzadziej natomiast respondenci wskazywali na przyjaźliwość (13,9%), rozważność (11,8%), uważność (11,1%), stanowczość (11,1%), bycie wymagającym (7,6%), odważnym (7,6%) czy poważnym (0,7%).

Generalnie w opinii badanych studentek i studentów współczesne ojcostwo zwalnia mężczyznę od bycia zdystansowanym, surowym, władczym, chłodnym emocjonalnie rodzicem, a proponuje mu bycie świadomym, obecnym i zaangażowanym w działania na rzecz dziecka (Sikorska, 2012). Jak podkreśla Tomasz Szlendak (2009): „Ojcowie mogą być opiekunami tak samo kompetentnymi jak matki; to wtedy pojawiło się na scenie społecznej nowe ojcostwo. «Nowi ojcowie» to ci, którzy angażują się w opiekę nad dziećmi, zajmują się nimi znacznie dłużej od «starszych ojców» i mają na dzieci dużo większy wpływ niż ojcowie tradycyjni, pozostający w stosunku do dziecka w pewnym oddaleniu” (s. 65–66).

Tabela 3*Cechy charakteryzujące współczesnego ojca w opinii badanych studentek i studentów (N = 144)*

Lp.	Jakimi cechami Pana/Pani zdaniem powinien charakteryzować się współczesny ojciec?	Liczba odpowiedzi	% odpowiedzi ^a
1	Wspierający	76	52,8
2	Opiekun	76	52,8
3	Odpowiedzialny	70	48,6
4	Akceptujący	55	38,2
5	Zaradny	54	37,5
6	Cierpliwy	52	36,1
7	Empatyczny	38	26,4
8	Przyjacielski	20	13,9
9	Rozważny	17	11,8
10	Uważny	16	11,1
11	Stanowczy	16	11,1
12	Wymagający	11	7,6
13	Odważny	11	7,6
14	Poważny	1	0,7
15	Inne (jakie?)	0	0,0

Adnotacja. Źródło: opracowanie własne.^a Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mieli możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Osoby badane miały także wypowiedzieć się na temat tego, który z rodziców ich zdaniem powinien zajmować się opieką i wychowaniem dziecka na poszczególnych etapach jego rozwoju. Otrzymane wyniki przedstawiono w tabeli 4.

Na podstawie danych liczbowych zawartych w tabeli 4 należy stwierdzić, że znaczna część respondentów jest zgodna co do tego, że zarówno ojciec, jak i matka w jednakowym stopniu powinni brać czynny udział w procesie opieki nad dzieckiem i w jego wychowaniu na każdym etapie rozwoju dziecka. 120 osób (83,3%) wskazało, że oboje rodziców powinno sprawować opiekę nad dzieckiem i je wychowywać od urodzenia do 1 roku życia; 141 osób (97,9%), że po 1 roku życia do wieku przedszkolnego; 143 osoby (99,3%), że w wieku przedszkolnym; 144 osoby (100%), że w wieku wczesnoszkolnym (szkoła podstawowa); 144 osoby (100%), że w wieku nastoletnim. Tak rozumiane przez respondentów rodzicielstwo należy uznać za szczególnie rodzaj wspólnego doświadczania, budowanego na podstawie zaangażowania obojga rodziców w jednakowym stopniu w zadania opiekuńczo-wychowawcze na każdym etapie rozwoju dziecka, bez wyraźnego

ich podziału na ojcowskie i macierzyńskie (Bakiera, 2014). Współcześnie przyjmuje się, że poza urodzeniem dziecka i karmieniem piersią, a zatem zadaniami właściwymi jedynie kobietom, wszystkie pozostałe aktywności rodzicielskie w takim samym stopniu mogą być wykonywane zarówno przez ojca, jak i matkę dziecka (Tryc, 2021).

Tabela 4

Sprawowanie opieki nad dzieckiem i jego wychowanie przez rodziców na poszczególnych etapach życia dziecka w opinii studentek i studentów (N = 144)

Lp.	Który z rodziców Pana/Pani zdaniem powinien zajmować się opieką i wychowaniem dziecka na poszczególnych etapach jego życia?	Matka dziecka		Ojciec dziecka		Oboje rodzice	
		Liczba odp.	%	Liczba odp.	%	Liczba odp.	%
1	Od urodzenia do 1 roku życia	24	16,7	0	0,0	120	83,3
2	Po 1 roku życia do wieku przedszkolnego	3	2,1	0	0,0	141	97,9
3	W wieku przedszkolnym	1	0,7	0	0,0	143	99,3
4	W wieku wczesnoszkolnym (szkoła podstawowa)	0	0,0	0	0,0	144	100,0
5	W wieku nastoletnim	0	0,0	0	0,0	144	100,0

Adnotacja. Źródło: Opracowanie własne.

Badane studentki oraz badanych studentów poproszono także o to, aby wskazali czynności, które ich zdaniem powinien szczególnie w domu wykonywać ojciec. Otrzymane wyniki badań prezentuje tabela 5.

Tabela 5

Czynności, które powinien szczególnie w domu wykonywać ojciec (N = 144)

Lp.	Które z wymienionych czynności Pana/Pani zdaniem powinien szczególnie w domu wykonywać ojciec?	Liczba odpowiedzi	% odpowiedzi ^a
1	Codzienne zakupy	49	34,0
2	Sprzątanie	44	30,6
3	Przygotowywanie posiłków	29	20,1
4	Odprowadzanie/odbieranie dziecka do/z przedszkola/szkoły	87	60,4
5	Wizyty z dzieckiem u lekarza	39	27,1
6	Uczestniczenie w zabawach dziecka	101	70,1
7	Odrabianie lekcji z dzieckiem	67	46,5
8	Inna odpowiedź	11	7,7

Adnotacja. Źródło: opracowanie własne.

^a Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mieli możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Dane statystyczne zawarte w tabeli 5 pozwalają stwierdzić, że najczęściej wybieranymi czynnościami przez ankietowanych, które powinien szczególnie w domu wykonywać ojciec, są: uczestniczenie w zabawach dziecka (70,1%), odprowadzanie/odbieranie dziecka do/z przedszkola/szkoły (60,4%) oraz odrabianie lekcji z dzieckiem (46,5%). Często wskazywane były także codzienne zakupy (34%) czy sprzątanie (30,6). Rzadziej respondenci wskazywali na wizyty z dzieckiem u lekarza (27,1%) oraz przygotowywanie posiłków (20,1%). Co ciekawe, 11 badanych (7,7%) w rubryce inna odpowiedź zaakcentowało, że ojciec powinien w porozumieniu z matką dziecka być zaangażowany we wszystkie wskazane czynności w domu. Należy zatem stwierdzić, że zdaniem badanych współczesny ojciec staje się coraz bardziej postacią aktywnie uczestniczącą w opiece nad dzieckiem i wykonującą codzienne, nawet z pozoru proste czynności, identyfikując się tym samym ze stereotypowo rozumianą matką. W rezultacie relacje między rodzicami są coraz bardziej egalitarne, głównie kreowane indywidualnie przez parę, a w mniejszym stopniu przez czynniki zewnętrzne. Rodzina, w której matka i ojciec dzielą się równo obowiązkami domowymi oraz wychowawczymi, to znak nowych czasów, w których już jesteśmy świadkami, jak postrzeganie płci przez pryzmat stereotypów stopniowo ustępuje na rzecz większej otwartości i dowolności przyjmowanych ról (Kimmel, 2008).

WNIOSKI

Rodzicielstwo nie powinno być niezamierzone czy niepożądane. Powinno być świadome i odpowiedzialne. W pewien sposób antropologicznie i kulturowo ukazała to Margaret Mead (1978), wyodrębniając kultury na podstawie dystansu międzypokoleniowego kształtującego historyczny ład społeczny, który w dziejach ludzkości w XX wieku bardzo „przyspieszył”, o czym świadczą wyodrębnione socjologicznie i wychowawczo tzw. pokolenia BB, X, Y, Z i A (Nowicka, 2020). Proces dorastania do świadomego i odpowiedzialnego ojcostwa rozpoczyna się już w rodzinie biologicznej mężczyzny, gdy jest jeszcze dzieckiem. Chłopiec uczy się od ojca, jak być dobrym człowiekiem, mężem i ojcem. Odpowiedzialny ojciec to taki, który jest świadomy roli, jaką pełni w rodzinie, i bierze za nią odpowiedzialność. W dobie przemian ojcostwa dobre pełnienie roli męża i ojca oznacza nie tylko zapewnianie warunków materialnych rodzinie, ale także angażowanie się wspólnie z żoną w proces opieki nad dzieckiem i jego wychowanie (Kaszubska, 2014).

Na podstawie otrzymanych wyników badań należy stwierdzić, że w opinii studentek i studentów rola ojca we współczesnej rodzinie jest złożona. Obecnie oboje partnerzy dzielą się odpowiedzialnością zarówno za utrzymanie rodziny,

jak i za pełnienie obowiązków domowo-opiekuńczych. Ojciec bierze czynny udział w życiu dziecka na każdym etapie jego rozwoju – od narodzin aż po usamodzielnienie się. Przewija je, karmi, czyta mu bajki, uczestniczy we wspólnej zabawie z dzieckiem, odprowadza/odbiera je do/z przedszkola/szkoły czy odraabia z nim lekcje. Chętnie także robi codzienne zakupy, sprząta czy przygotowuje posiłki. Współcześnie ojcowie są bardziej świadomi i zaangażowani w rozwój dziecka, a co za tym idzie – w dużym stopniu są skuteczni w podejmowanych przez siebie działaniach. Już nie cechują się jak dawniej rygoryzmem i sztywnością, a przeciwnie – partnerstwem, serdecznością, ciepłem, większą pewnością siebie oraz łatwością wyrażania uczuć w relacjach mąż/partner–żona/partnerka i ojciec–dziecko (por. Ogrodzka-Mazur i Błahut i Chmiel, 2016).

Obecnie pojawienie się dziecka na świecie postrzegane jest przez mężczyzn jako duże wyzwanie. Mężczyźni chcą, by dziecko przeżyło swoje dzieciństwo w sposób szczęśliwy, od narodzin ofiarowują mu swoją miłość – a więc swój czas, życzliwość, troskę oraz wsparcie. Priorytetem życiowym współczesnych mężczyzn staje się zatem relacja ojca z dzieckiem, a nie kariera zawodowa (Augustyn, 2001). Wszak transpozycja modelu ojcostwa będąca efektem dynamicznych przemian sensu largo społeczeństwa i wartości niesie wiele korzyści odnoszących się zarówno do dzieci, mężczyzn będących ojcami, jak i całej rodziny (Ratajczak i Kozłowska, 2023). To sytuacja wskazana pedagogicznie, ale należy pamiętać, że wiele analiz społecznych zwraca uwagę na zindywidualizowany styl nowych czasów (strukturalny indywidualizm), odbiegający od przywoływanych treści nowego ojcostwa.

BIBLIOGRAFIA

- Augustyn, J., SJ. (2001). Wychowanie do ojcostwa. W: D. Kornas-Biela (red.), *Oblicza ojcostwa* (s. 239–245). Towarzystwo Naukowe KUL.
- Augustyn, J., SJ. (2018). *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*. Wydawnictwo WAM.
- Bakiera, L. (2014). Zaangażowanie w rodzicielstwo na tle współczesnej rodziny. *Kultura i Edukacja*, 102(2), 146–172. <https://doi.org/10.15804/kie.2014.02.07>
- Beck, U. (2002). *Spoleczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności* (tłum. S. Cieśla). Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Brągiel, J. (1999). Samoocena dzieci wychowywanych przez samotnych ojców. *Rocznik Pedagogiki Rodziny*, 2, 133–141.
- Dąbrowska-Wnuk, M. (2013). Zaangażowane ojcostwo, czyli nowe oblicze ojcowskiej miłości. W: A. Żywcok (red.), *Miłość – akt preferencji duchowości człowieka. Studium bliskości uczuciowej* (s. 135–161). Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Dudak, A. (2017). Obraz ojca w zmieniającej się rzeczywistości społecznej. *Pedagogika Społeczna*, 2(64), 117–134.
- Kaszubska, P. (2014). Świadome i odpowiedzialne ojcostwo. W: J. Zimny (red.), *Ojcostwo: rodzaje i formy* (s. 111–124). Wydawnictwo KUL.

- Kimmel, M. (2008). *The gendered society*. Oxford University Press.
- Kornas-Biela, D., Cupiał, D. (red.). (2022). *Czas na tatę* (Seria ABC: analizy, badania, cele, t. 3). Wydawnictwo Fundacja Cyryla i Metodego, Instytut badań Edukacyjnych.
- Krause, E. (2020). Współczesna kobieta w kontekście macierzyństwa i roli matki. *Wychowanie w Rodzinie*, 22(1), 31–56. <https://doi.org/10.34616/wwr.2020.1.031.056>
- Lewicka, M. (2020). Przemiany roli ojca we współczesnej kulturze. Implikacje pedagogiczne. *Teologia i Moralność*, 15(1(27)), 201–212. <https://doi.org/10.14746/tim.2020.27.1.13>
- Malina, J. (2018). Rola ojca we współczesnej rodzinie. *Wychowanie w Rodzinie*, 17(1), 369–379. <https://doi.org/10.34616/wwr20181.369.379>
- Mariański, J. (2024). *Rodzina – co się z nią dzieje? Opinie i poglądy polskiej młodzieży. Studium socjologiczne*. Wydawnictwo Akademia Nauk Społecznych i Medycznych w Lublinie.
- Marody, M. (2014). *Jednostka po nowoczesności. Perspektywa socjologiczna*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Mead, M. (1978). *Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego* (tłum. J. Hołówka). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Nowicka, M. (2020). Młodzi z pokolenia Z i Alpha jako zadanie dla pedagogów, czyli o konieczności „łapania fali”. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 44(4), 164–176. <https://doi.org/10.34766/fetr.v44i4.436>
- Nycz, E. (2016). Obraz współczesnej rodziny: ujęcie socjologiczne. W: R. Chałupniak, T. Michalewski, E. Smak (red.), *Wychowanie w rodzinie. Od bezradności ku możliwościom* (s. 35–55). Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Ogrodzka-Mazur, E., Błahut, G., Chmiel, T.B. (2016). *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Ratajczak, Ł.P., Kozłowska, A. (2023). Zmiana modelu ojcostwa. W stronę równoważenia ról rodzicielskich i budowania równowagi pomiędzy życiem zawodowym a rodzinnym. *Resocjalizacja Polska*, (26), 239–254. <https://doi.org/10.22432/pjsr.2023.26.15>
- Sikorska, M. (2009). *Nowa matka, nowy ojciec, nowe dziecko. O nowym układzie sił w polskich rodzinach*. Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne.
- Sikorska, M. (2012). Życie rodzinne. W: A. Giza, M. Sikorska (red.), *Współczesne społeczeństwo polskie* (s. 185–228). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sosnowski, T. (2011). *Ojciec we współczesnej rodzinie – kontekst pedagogiczny*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Szlendak, T. (2009). O naskórkowej (lub kosmetycznej) przemianie męskości. W: M. Sikorska (red.), *Być rodzicem we współczesnej Polsce. Nowe wzory w konfrontacji z rzeczywistością* (s. 62–76). Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Tryc, A. (2021). Urlopy tacierzyńskie jako instytucjonalny dowód zmian w postrzeganiu roli ojca na przestrzeni lat. *Kultura i Wychowanie*, 19(1), 129–141. https://doi.org/10.25312/2083-2923.19/2021_08at
- Zwarycz, M. (2023). Reprodukacja kapitału społecznego Kędzierzyna-Koźła w kontekście pokoleniowym, W: E. Nycz (red.), *Szkice Kędzierzyńsko-Kozielskie XXIV* (s. 62–76). Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

Authors: Patrycja Kaszubska-Dziergas

Title: Father's role in the modern family according to male and female students

Keywords: father's role; modern family; opinions of male and female students

Discipline: Pedagogy

Language: Polish

Document type: Article

Summary

The purpose of the study was to examine the views of male and female students regarding the role of the father in the modern family. The study examined 144 students representing various full-time and part-time study programs, including 88 students of the Opole University and 56 students of the Adam Mickiewicz University in Poznań. Based on the results, it was determined that the students perceived the father's role in the modern family as a complex phenomenon. Both partners now share their responsibility for supporting the family and for household and caretaking duties. The father is actively involved in the child's life at every stage of their development, from birth to when they become independent. He changes their diapers, feeds them, reads them bedtime stories, plays together with them, takes them to/from kindergarten/school or helps them do their homework. He is also happy to be involved in everyday shopping, cleaning or cooking activities. Fathers are now more aware of and committed to their children's development, which makes them highly effective in their parenting activities. Unlike before, they are no longer strict and stiff; on the contrary, they exhibit a partner-like attitude, a warm and friendly approach, greater self-confidence and an increased ability to express their feelings in husband/partner–wife/partner and father–child relationships.

